

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาเรื่องอำนาจภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง การวิจัย
มุ่งเน้นที่วิธีการ (Methodology) การมองแหล่งอำนาจของมหาวิทยาลัย โดยเสนอ
รูปแบบจากการวิเคราะห์ระบบ รูปแบบที่กำหนดชื่อว่า "ภูมิศาสตร์อำนาจ" ผลงานวิจัยของ
Barry M. Richman และ Richard N. Farmer (1977) สรุปผลการวิจัย
การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบ "ภูมิศาสตร์อำนาจ" (Geography of Power) ในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อศึกษาคำนำทักอำนาจ และลำดับความสำคัญขององค์ประกอบของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้งองค์ประกอบภายในและองค์ประกอบภายนอก ในฐานะระบบเปิด (Open System)
3. สืบรวจจุดปะทะสัมพันธ์ของระบบ (Subsystem Interfaces) ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างระบบย่อย (Subsystems) ต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. ศึกษาคำนำทักอำนาจของระบบบริหารงานภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้บริหารมหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2525 จำนวน 93 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในมหาวิทยาลัยรามคำแหง 5 คน มีผู้ให้ข้อมูล 70 คน จาก

ประชากรทั้งหมด 93 คน คิดเป็นร้อยละ 75.27

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นเองโดยอิงความ
เห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Jury's Opinion) จำนวน 7 ท่าน เครื่องมือที่ใช้แบ่ง
ออกเป็น 2 ชุด ลักษณะของแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด มีสาระสำคัญดังนี้

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับค่าน้ำหนักอำนาจขององค์ประกอบ
ทาง ๗ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับค่าความ

สำคัญ ขององค์ประกอบทาง ๗ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นแบบสอบถามมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scales)

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจจุดปะทะสัมพันธ์ระหว่างระบอบย่อย
ที่เป็นองค์ประกอบของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีลักษณะเป็นตาราง 2 ตาราง แต่ละตาราง
มีลักษณะเฉพาะดังนี้

ตารางที่ 1 เป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจจุดปะทะสัมพันธ์ที่เกิด
ขึ้นระหว่างองค์ประกอบภายในกับองค์ประกอบภายนอก รายการในแนวกตั้งเป็นองค์ประกอบ
ภายในของมหาวิทยาลัยรามคำแหง รายการแนวนอนเป็นรายการที่เป็นองค์ประกอบภายนอก
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตารางที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจจุดปะทะสัมพันธ์ที่เกิด
ขึ้นระหว่างองค์ประกอบภายใน รายการแนวกตั้งเป็นรายการที่เป็นองค์ประกอบภายใน
มหาวิทยาลัยรามคำแหง และรายการแนวนอนก็เป็นรายการที่เป็นองค์ประกอบภายในมหา
วิทยาลัยรามคำแหง เช่นกัน

จากทั้งสองตาราง ผู้ตอบแสดงความเห็นโดยเขียน ทาเกณฑ์ (X) ลงในช่อง
สี่เหลี่ยมที่รายการในแนวกตั้งมีการปะทะสัมพันธ์ กับรายการในแนวนอน ถ้าไม่มีการปะทะ
สัมพันธ์ หรือมีการปะทะสัมพันธ์ก็น้อยมากให้เว้นว่างไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามซึ่งได้ทดสอบหาความเที่ยงแล้วไปดำเนินการสัมภาษณ์ และ
เก็บรวบรวมด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ ตามลำดับดังนี้

1. ทาคาลความสำคัญขององค์ประกอบต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. ทาคำนำหนักอำนาจขององค์ประกอบภายในของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เกิด
จากการปะทะสัมพันธ์กับภายนอก
3. ทาคำนำหนักอำนาจขององค์ประกอบภายในของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เกิดจาก
การปะทะสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในด้วยกัน
4. จัดลำดับน้ำหนักอำนาจขององค์ประกอบภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ได้จาก
การมีผลการปะทะสัมพันธ์

ขอค้นพบ

1. ใ้รูปแบบ "ภูมิศาสตร์อำนาจ" ในการบริหารงาน ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อันกับ 3 และคงอยู่ที่อันกับ 4

5. จากภูมิศาสตร์อำนาจชี้ให้เห็นถึงแหล่งอำนาจต่าง ๆ ที่กระจุกกระจายอยู่ทั่วไป สามารถเกิดขึ้นโดยไม่จำกัดจำนวน เกิดขึ้นได้จากการที่ระบบย่อยหนึ่งมีการปะทะสัมพันธ์กับระบบย่อยอื่น ๆ หลายระบบและ/หรือปะทะสัมพันธ์กับระบบย่อยที่มีค่าความสำคัญสูง

อภิปรายผล

ภูมิศาสตร์อำนาจชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายของแหล่งอำนาจภายในมหาวิทยาลัย รวมถึง ความเกี่ยวข้องกันของอำนาจต่าง ๆ การกระจุกกระจายของอำนาจต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วไปทั้งระบบ เพราะอำนาจสามารถเกิดขึ้นได้จากการมี การปะทะสัมพันธ์ระหว่างระบบ และเมื่อ พิจารณาจุดปะทะสัมพันธ์ในระบบแล้ว พบว่าสามารถเกิดขึ้นได้แบบไม่จำกัดจำนวนจริง ๆ ยิ่งระบบมหาวิทยาลัยมีความซับซ้อนมากเท่าใด โอกาสของการเกิดจุดปะทะสัมพันธ์ก็มากขึ้นเท่านั้น ผลงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีฐานอำนาจของ French และ Raven (1960) ที่ว่าอำนาจเกิดจากความ เป็นหมวก หรืออำนาจอ้างอิง (Referent Power) คือการมีพวกมาก หรือ มีพวกที่มีอำนาจมากจะสามารถสร้างอำนาจแก่คนใดมองในเชิงระบบของมหาวิทยาลัยก็เช่นกัน ระบบใดมีการปะทะสัมพันธ์กับระบบอื่นหลายระบบ และ/หรือปะทะสัมพันธ์กับระบบที่มีค่าความสำคัญสูงระบบนั้นจะมีอำนาจมาก สะท้อนให้ผู้บริหารเห็นว่า ระบบหนึ่ง ๆ มีอำนาจขึ้นมาได้มันยังมีอำนาจจากระบบอื่น ๆ ทุนตั้งอยู่อีกหลายระบบ ผู้บริหารจำเป็นต้องรู้ถึง โยงใยอำนาจเหล่านั้น

ผลงานวิจัยนี้ช่วยให้การตัดสินใจของผู้บริหารรอบคอบขึ้น เนื่องจากภูมิศาสตร์อำนาจจะเป็นตัวบ่งชี้ถึง โยงใยของความเกี่ยวข้องกัน เช่นการจะตั้งงบประมาณของคณะวิชา ก็จะต้องพิจารณาถึงเป้าหมาย บรรดาอาจารย์จะเอาเป้าหมายเป็นตัวรองรับอันใดแก่ สังขารมบัณฑิต การบริการสังคม และชุมชน การวิจัย งานตำรา การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง ถ้าไม่มีเงินก็ไม่มีผลผลิต ถ้าผู้บริหารรูล่วงหน้าก่อนคั้งนี้จะมีเวลาแก้ไขปัญหาล่วงหน้าก่อนเกิดปัญหาจริง

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เงินงบประมาณจัดเป็นองค์ประกอบของมหาวิทยาลัยที่มีค่าความสำคัญมากที่สุดสอดคล้องกับการวิจัยของ Barry M. Richman และ Richard N. Farmer (1977:79) ซึ่งได้ทำการวิจัยซ้ำถึง 2 ครั้ง และการวิจัยทั้ง 2

ครั้ง ใดแสดงให้เห็นว่า เงินงบประมาณมีความสำคัญเป็นอันดับ 1 เช่นเดียวกัน ถ้าวิเคราะห์ตามหลักเศรษฐศาสตร์ จะพบว่าเงินงบประมาณเป็นตัวป้อน ที่จำเป็นต้องใช้ในระบบบริหารงานมหาวิทยาลัย ถ้าขาดเงินงบประมาณก็ไม่สามารถ สร้างผลิตผลออกมาได้ เช่น จะไม่มีบัณฑิต ไม่มีตำรา ไม่มีการวิจัยเกิดขึ้น รวมทั้งจะไม่มีสวัสดิการรูปแบบต่าง ๆ ที่จะใช้ดึงดูดคนที่มีความสามารถให้อยู่ในระบบเพื่อ ทำประโยชน์ให้กับมหาวิทยาลัยไว้ได้ ฉะนั้นเงินงบประมาณจึงน่าจะมีความสำคัญอยู่ใน ตัวของมันเองอยู่แล้ว

งานวิจัยที่มีผลการวิจัยที่น่าแปลกประการหนึ่ง คือ สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจ อยู่ในอันดับ 5 มีอำนาจน้อยกว่า กลุ่มอธิการบดี รองอธิการบดี และผู้บริหารระดับ สูงของสำนักงานอธิการบดี สำนักงานบริหารทางวิชาการและทดสอบประเมินผล แผนก ประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญคือมีอำนาจน้อยกว่าคณบดี ทั้ง ๆ ที่ถ้าดูตามรูปของแผนภูมิ แสดงสายการบริหารของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราม- คำแหง จะพบว่าสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรบริหารของมหาวิทยาลัยรามคำแหงอยู่ เหนืออธิการบดี น่าจะมีอำนาจอยู่ในอันดับ 1 งานวิจัยของ Richman และ Farmer (1977 : 160) ก็พบว่า สภามหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยอินเดียนา มีอำนาจสูงอยู่ถึงอันดับ 2 ถ้าจะพิจารณาอำนาจของสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงแล้ว จะพบว่า สภามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติรวม 9 ประการ ซึ่งกล่าวโดยย่อคือ กำหนดระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย พิจารณา หลักสูตรเพื่อเสนอขอรับความเห็นชอบจากสภาการศึกษาแห่งชาติ วางนโยบายการศึกษา อบรม และการวิจัยของมหาวิทยาลัยอนุมัติให้ปริญญา พิจารณาจัดตั้งยุบเลิกหน่วยงาน ของมหาวิทยาลัย อนุมัติรับนักศึกษาเข้าสมทบของสถาบันการศึกษาชั้นสูง พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนผู้บริหารในระดับต่าง ๆ และผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ วางระเบียบ เกี่ยวกับการเงินและทรัพย์สิน และข้อท้ายสุดคือ ตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติการอย่างใด อย่างหนึ่งเกี่ยวกับการส่งเสริมมหาวิทยาลัย (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514) จะเห็นว่าสภามหาวิทยาลัยมีอำนาจไม่มากนัก ไม่ว่าจะในเรื่องการ ตัดสินใจ หรือการอนุมัติหลักสูตร เรื่องการบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะในส่วน ของ ตำแหน่งทางวิชาการ และเรื่องอื่น ๆ มักจะไม่สิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย เรื่องอนุมัติ

หลักสูตรไปสิ้นสุดที่สภาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ฉะนั้นอำนาจของสภามหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งจึงถูกดึงไปโดยสภาการศึกษาแห่งชาติ อำนาจในการแต่งตั้งผู้บริหารมหาวิทยาลัยก็ได้สิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัยทุกกรณีไป เช่น ตำแหน่งอธิการบดี อำนาจในการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการก็ได้สิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัยเช่นกัน การจัดตั้งยุบเลิกคณะภาควิชา หน่วยงานต้องส่งเรื่องให้หน่วยเหนือพิจารณา โดยเฉพาะเรื่องการบริหารงานบุคคล ได้มีพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 เกิดขึ้น อำนาจเรื่องการบริหารงานบุคคลหมดไปจากสภามหาวิทยาลัยโดยสิ้นเชิง ดังที่วิจิตร ศรีสอาน (2525 : 63) กล่าวว่า "สภามหาวิทยาลัยขณะนี้ดูเหมือนจะเป็นทางผ่านในเรื่องซึ่งโดยจริง ๆ แล้วไม่จำเป็นต้องผ่าน" มหาวิทยาลัยยังคงอยู่กับระบบราชการ มีทวิงมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยประสาน และได้มีกฎหมายให้อำนาจทวิงฯ ในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยแทนที่จะเป็นการให้อำนาจแก่สภามหาวิทยาลัย ฉะนั้นมหาวิทยาลัยจึงถูกควบคุมดูแลโดยทวิงมหาวิทยาลัย จากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่นี้ สภามหาวิทยาลัยไทยมีความแตกต่างจากสภามหาวิทยาลัยในต่างประเทศเป็นอย่างมาก ฉะนั้นจึงเป็นไปได้ว่า อำนาจสภามหาวิทยาลัยมีอยู่เพียงอันดับ 5 ในขณะที่อำนาจสภามหาวิทยาลัยอินเดียมีอยู่ถึงอันดับ 2 (Richman และ Farmer 1977 : 180) และจากการวิจัยของ Gross และ Grambsch (1968 : 76,79) อ้างใน Richman และ Farmer (1977 : 160-161) ก็พบว่าสภามหาวิทยาลัย 68 แห่งในสหรัฐอเมริกา มีอำนาจอยู่ในอันดับ 2 เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภามหาวิทยาลัยรวมค่าแห่งไม่มีอิสระในการบริหาร เท่ากับสภามหาวิทยาลัยในต่างประเทศ สำหรับเรื่องอำนาจของสภามหาวิทยาลัยนี้ ครั้งหนึ่งได้เกิดปฏิบัติการขึ้นภายในมหาวิทยาลัยในอันที่จะพิจารณาปรับปรุงกันให้ชัดเจน จนได้เกิดแนวความคิดที่จะให้มหาวิทยาลัยออกจากระบบราชการ ซึ่งก็คือแนวคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลนั่นเอง แนวคิดนี้เป็นแบบอย่างของมหาวิทยาลัยในอังกฤษซึ่งไม่อยู่ในระบบราชการ แต่จะมีหน่วยงานที่เรียกว่า UGC (University Grant Committee) ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐบาล แต่ความคิดอันนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากอาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังต้องการอยู่ในระบบราชการอยู่ ทั้งนี้เพราะอาจารย์มหาวิทยาลัยยังมี Bureaucratic Mentality สูง (เกษม สุวรรณกุล, คำบรรยายเรื่อง มหาวิทยาลัยในอนาคต

แก่นิติปรัชญาโทสาชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 15 กันยายน 2525) ซึ่งถ้า
 ความคิดเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลประสบความสำเร็จ อาจจะมีผลทำให้สภา
 มหาวิทยาลัยมีอำนาจอยู่ในระดับสูงกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจาก สภามหาวิทยาลัยจะได้รับ
 จุดปะทะสัมพันธ์เพิ่มขึ้นเรื่องต่าง ๆ จะมาปะทะโดยตรง ไม่เป็นทางผ่านเหมือนที่เป็น
 อยู่ เช่น เรื่องงบประมาณ แทนที่จะไปปะทะกับสำนักงบประมาณ เรื่องการพิจารณา
 หลักสูตร แทนที่จะไปปะทะกับทบวงมหาวิทยาลัย หรือสภาการศึกษาแห่งชาติ และเมื่อ
 สภามหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหน่วยอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ได้รับจุดปะทะสัมพันธ์
 เพิ่มขึ้น หายสุดจะทำให้เป็นสภาที่ทรงอำนาจมากขึ้น แต่ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยในกำกับ
 รัฐบาลจะไม่ประสบผลสำเร็จก็เชื่อว่า จะหมกหนทางปรับปรุงเรื่องอำนาจของสภามหา
 วิทยาลัยเสียทีเดียว ยังมีจุดอื่น ๆ ที่สภามหาวิทยาลัยจะดำเนินการให้เกิดการปะทะ
 สัมพันธ์ได้ เนื่องจากโดยอำนาจหน้าที่แล้วสภามหาวิทยาลัยถูกมอบหมายให้เกี่ยวข้องกับ
 หลายฝ่ายอยู่แล้ว ทรายาคือสภามหาวิทยาลัยมิได้ตระหนักถึงการสร้างจุดปะทะสัมพันธ์
 อื่น ๆ ให้เกิดขึ้น อำนาจของสภามหาวิทยาลัยก็คงจะมีเขียนอยู่ในแผ่นกระดาษเท่านั้น

จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มอธิการบดี รองอธิการบดีและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ
 สำนักงานอธิการบดีมีอำนาจมากกว่า สภามหาวิทยาลัยนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ
 เช่น งานวิจัยของ Richman และ Farmer (1977 : 180) และงาน
 วิจัยของ Gross และ Grambsch (1968 : 76, 79 อ้างใน Richman
 และ Farmer 1977 : 161) แต่ขัดกับเจตนาในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราม
 คำแหง 2514 ซึ่งพยายามกำหนดอำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยให้เหนือกว่า
 อธิการบดีเข้าไว้

จากผลงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงอำนาจตามสภาพความเป็นจริงเชิงปฏิบัติ และ
 พบว่าแม้ว่าอำนาจตามกฎหมายจะมอบหมายให้สภามหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นข้างเท่า
 หน้า แต่ในทางปฏิบัติ สภามหาวิทยาลัยกลับไปเป็นข้างเท่าหลัง อธิการบดีเป็นข้าง
 เท่าหน้าแทน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นจริงที่เป็นไปได้ และก็เป็นไปแล้วใน
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง เนื่องจากสภามหาวิทยาลัยมิได้มีบทบาทมากเท่ากลุ่มผู้บริหาร
 ระดับสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ จึงจะเห็นว่าอำนาจหน้าที่ส่วนใหญ่
 ของสภามหาวิทยาลัยนั้นเป็นเรื่องที่ฝ่ายบริหารเสนอเข้ามา สภามหาวิทยาลัยไม่ค่อย

กระทำกริเริ่มอะไรขึ้นมาใหม่ ทั้งที่พระราชบัญญัติให้สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปและมีอำนาจอื่น ๆ สาเหตุที่สภามหาวิทยาลัยไม่ค่อยคิดริเริ่มกระทำกริใหม่ ๆ เพราะประการแรก สภามหาวิทยาลัยไม่แน่ใจว่าใช้อำนาจได้หรือไม่ ควรจะเป็นเรื่องนโยบาย หรืองานบริหาร ประการที่สองถ้าใช้อำนาจได้จะเป็นการถูกต้องหรือไม่ประการใด (โอสถ โกสิน 2525 : 45) การใช้อำนาจของสภามหาวิทยาลัยนั้น สิ่งที่ปรากฏก็คือ เป็นเรื่องของการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติและอ้อมอ้อมซึ่งกันและกันระหว่างสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหาร ซึ่งอาจจะเป็นเพราะสภามหาวิทยาลัยยอมรับในความเป็นอิสระของการบริหารโดยถือว่าผู้ที่มาเป็นฝ่ายบริหารก็มีคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถ จึงให้เกียรติให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (สมภพ โทตระกิตย์ 2525 : 32)

สาเหตุของการประนีประนอมมิได้มาจากการยอมรับในความรู้ ความสามารถของผู้บริหารเพียงอย่างเดียว ดังที่ สมภพ โทตระกิตย์ อ้างเพียงเท่านั้น แต่ยังคงรวมถึงการไม่มีความรู้เรื่องภายในของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ของคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย ทั้งนี้เนื่องจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีระบบงานที่ซับซ้อนยากแก่การทำความเข้าใจ ต้องอาศัยเวลามากในการศึกษาเรื่องต่าง ๆ อันละเอียดอ่อนเหล่านี้ของมหาวิทยาลัย แต่โดยทางปฏิบัติแล้ว สภามหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยรามคำแหงมิได้ทุ่มเทเวลาให้กับมหาวิทยาลัยมากเท่ากับกลุ่มอธิการบดี และผู้บริหารระดับสูง ดังนั้น สภามหาวิทยาลัยจึงไม่มีข้อมูลในมือเพื่อช่วยในการตัดสินใจ เหมือนกลุ่มผู้บริหารระดับสูงแม้ว่าจะไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่ฝ่ายบริหารเสนอเข้ามา ก็ไม่อาจจะคัดค้านได้ เนื่องจากไม่มีเหตุผลคัดค้านเพียงพอเพราะขาดข้อมูล จึงทำให้กลุ่มผู้บริหารระดับสูงอ้างถึงเหตุผล และความจำเป็นได้ดีกว่าเสมอไป ดังนั้นเท่าที่เป็นอยู่สภามหาวิทยาลัยจึงเป็นสภาคอยรับ ประทับตรา เป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารอยู่ตลอดเวลา ยังไม่เคยปรากฏว่าสภามหาวิทยาลัยคัดค้านหรือไม่เห็นด้วยกับฝ่ายบริหาร และยังไม่ค่อยจะคิดริเริ่มกระทำกริใหม่ ๆ ในระดับนโยบายเพื่อสร้างความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยด้วย และนอกจากนั้นยังอาจมีสาเหตุมาจาก ผู้บริหารมหาวิทยาลัย เป็นผู้เลือกกรรมการสภามหาวิทยาลัย ขณะเดียวกันสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้แต่งตั้งผู้บริหารมหาวิทยาลัย กรณีเช่นนี้หากกรรมการสภามหาวิทยาลัยสำนึกในบุญคุณของผู้บริหารที่เลือกตนเข้ามา ความ

เกรงออกแรงใจจะมีมากขึ้น และจะเอาใจฝ่ายบริหารมากขึ้น และท้ายที่สุดสภามหาวิทยาลัยก็อาจเป็นสภาตรายางอันเป็นเครื่องมือของผู้บริหารซึ่งได้กล่าวมาแล้ว อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจน้อยกว่าผู้บริหารระดับสูง ก็อาจเป็นเพราะ องค์ประกอบและจำนวนของกรรมการสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นผู้บริหารภายในมหาวิทยาลัยจำนวนเกินครึ่งของจำนวนกรรมการสภามหาวิทยาลัยทั้งหมด เพราะจากพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 หมวด 2 มาตรา 12 กำหนดไว้ว่า "ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วยนายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน และผู้อำนวยการสำนักในมหาวิทยาลัย ถ้ามีเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่งกับกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 4 คน และไม่เกินเก้าคน" ฉะนั้นกรรมการสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงทั้งหมดในปัจจุบันมาจำแนกตามพระราชบัญญัติข้อดังกล่าวจะได้ดังนี้

องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงปัจจุบัน

ตำแหน่งต่าง ๆ ในสภามหาวิทยาลัย	จำนวนกรรมการ จากภายนอก	จำนวนกรรมการ ภายใน
นายกสภามหาวิทยาลัย	1	—
เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ	1	—
อธิการบดี	—	1
รองอธิการบดี	—	6
คณบดี	—	7
ผู้อำนวยการสำนัก	—	2
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ	7	2
รวม	9	18

เนื่องจากเรื่องราวต่าง ๆ ที่เสนอต่อที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยนั้น ล้วนแล้ว
เป็นเรื่องที่เสนอจากฝ่ายผู้บริหารที่เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ซึ่งมีอยู่ถึง 15 คน เมื่อ
ถึงคราวพิจารณาลงมติในสภา กรรมการซึ่งมาจากบุคคลภายนอกซึ่งมีอยู่เพียง 9 คน
หรือถ้าผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายอาจารย์ 2 คน จะให้เสียงกับฝ่ายกรรมการซึ่งมาจากบุคคลภายใน
นอก รวมเป็นเพียง 11 คน มติที่ประชุมหรือผลการตัดสินใจของสภามหาวิทยาลัย ย่อม
จะเป็นไปตามที่ผู้บริหารเสนอมาทำนองเสนอเอง แล้วพิจารณาลงมติเอง กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิก็หมดความหมาย ผู้บริหารภายในจึงกลายเป็นกลุ่มที่มีอำนาจสูงสุดในสภา
มหาวิทยาลัย

สรุปได้ว่าสาเหตุที่มีผลทำให้สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจน้อยกว่ากลุ่มผู้บริหาร
ระดับสูง คือ 1. องค์ประกอบและจำนวนกรรมการสภามหาวิทยาลัย 2. การได้มาซึ่ง
กรรมการสภามหาวิทยาลัย 3. ลักษณะของกรรมการสภามหาวิทยาลัย 4. การใช้
อำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัย

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด จึงเป็นไปได้ที่สภามหาวิทยาลัยรวม
คำแห่ง มีอำนาจน้อยกว่ากลุ่มผู้บริหารระดับสูง อันประกอบไปด้วย อธิการบดี
รองอธิการบดี เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสำนักงานอธิการบดี

จากผลการวิจัยพบว่า สำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล
(ส.ว.ป.) มีอำนาจอยู่ในอันดับสูงกว่าสภามหาวิทยาลัย 3 อันดับ ทั้งนี้เพราะว่า
อำนาจในที่นี้หมายถึงอำนาจอันเกิดจากการมีภาระสัมพันธ์ สำนักบริการทางวิชาการ
และทดสอบประเมินผล (ส.ว.ป.) เป็นหน่วยงานกลางที่ปะทะสัมพันธ์กับหลายฝ่าย
ตามลักษณะของมหาวิทยาลัยเปิด เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง หน่วยงานนี้เปรียบเหมือน
หัวใจของระบบที่จะขาดมิได้ เป็นระบบที่รวบรวมข้อมูลของทุก ๆ ฝ่ายเอาไว้

นอกจากนั้นการวิจัยยังพบว่า แผนกประชาสัมพันธ์ มีอำนาจอยู่ในอันดับสูง
กว่าสภามหาวิทยาลัย 2 อันดับ ทั้งนี้เพราะว่า หน่วยงานนี้เป็นฝ่ายให้ข้อมูล และข่าว
สารให้บุคคลทั้งภายในมหาวิทยาลัย และภายนอกมหาวิทยาลัยได้รับทราบ อำนาจใน
การเสนอข้อมูลจึงทำให้มีอำนาจอยู่ในตัว นอกจากนั้นผลงานของแผนกประชาสัมพันธ์ยัง
ลงไปสัมผัสกับประชากรในมหาวิทยาลัยเกือบทุกคน รวมทั้งประชากรนอกมหาวิทยาลัย

ในรูปของหนังสือพิมพ์ของมหาวิทยาลัยที่ใช้ชื่อว่า "ข่าวรามคำแหง" (ข.ร.) หรือใบปลิว ประชาสัมพันธ์ งานประชาสัมพันธ์ เกี่ยวพันกับบุคคลและระบบงาน นับตั้งแต่ระดับสูงสุด จนถึงระดับล่างสุดเป็นหน่วยงานที่ทุกคนรู้จักดี และเฝ้าจับตามอง จากลักษณะของงาน ดังที่กล่าวมานี้ ทำให้แผนกประชาสัมพันธ์มีการปะทะสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ของ มหาวิทยาลัยมากมายหลายจุด และเนื่องจากงานวิจัยนี้พิจารณาอำนาจในมิติของการมี การปะทะสัมพันธ์จึงทำให้ได้อำนาจมาก

ลักษณะที่ค้นพบเหล่านี้เป็นลักษณะของอำนาจของมหาวิทยาลัยที่เป็นเอกลักษณ์ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในช่วงเวลาหนึ่งขณะทำการวิจัย แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หรือ แหล่งอำนาจสูงอื่น ๆ หรือไม่ในอนาคต สมควรที่จะทำการศึกษา ต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์

1. ข้อมูลนี้นับได้ว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผู้บริหาร ระดับสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้รับผิดชอบในการวางแผนและพัฒนา ควรนำไปใช้ในการ กำหนดจุดอันน่าจะเป็นปัญหา และแก้ไขเสียก่อนในลักษณะของการตัดไฟเสียแต่ต้นลม นอกจากนั้นควรมีการวิเคราะห์น้ำหนักที่ควรจะมีประสิทธิผล เพื่อเปรียบเทียบกับน้ำหนัก ที่เป็นจริง และหาทางปรับให้เป็นไปตามอุดมการณ์ เช่น อันที่จริงสภามหาวิทยาลัย ควรมีความสำคัญมาก มีอำนาจสูงในการบริหารงานวิชาการ แต่กลับจัดไว้ในอันดับที่ 5 เป็นต้น
2. ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารควรกำหนด "ภูมิศาสตร์อำนาจ" ของมหาวิทยาลัยของตนไว้ อันเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสถาบัน เพื่อไว้เป็นคู่มือช่วย ในการบริหารเพื่อไม่ให้เกิดผิดพลาด และหมั่นตรวจสอบภูมิศาสตร์อำนาจนั้นอยู่เสมอ เนื่องจากอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา การกำหนดภูมิศาสตร์อำนาจให้ได้เป็น จริงมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการมองอำนาจของแต่ละคน
3. ยังมีโอกาสสำหรับบุคคลอื่นในมหาวิทยาลัยซึ่งมิใช่ผู้มีตำแหน่งบริหารที่จะ แสวงหาอำนาจ เนื่องจากอำนาจมิใช่เกิดจากอำนาจทางการเมืองเท่านั้น แต่อำนาจเกิดขึ้นได้จากการมีการปะทะสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ หลาย ๆ องค์ประกอบ หรือ

ปะทะสัมพันธ์กับองค์ประกอบที่มีความสำคัญมาก ๆ

4. ผู้บริหาร ควรหาวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากความสามารถ หรือความมีอำนาจในตัวของสมาชิกมหาวิทยาลัยให้มากที่สุด โดยการจัดการบริหารแบบกระจายอำนาจ ทำให้หลาย ๆ ฝ่ายมีส่วนร่วมมากขึ้น

5. คณะกรรมการในสภามหาวิทยาลัยรามคำแหง ควรปรับปรุงบทบาทของตนเอง ให้เป็นไปตามบทบาทที่คาดหวัง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยอย่างเต็มที่ และการไต่มาของคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงควรคำนึงถึงประสิทธิภาพในการบริหารเป็นหลัก คือต้องคำนึงว่า บุคคลเหล่านั้นสามารถทำประโยชน์ให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้อย่างแท้จริง มิใช่เลือกมาเพราะเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ในขณะที่มีงานประจำอยู่แล้วล้นมือ จนไม่มีเวลาอุทิศให้กับงานในมหาวิทยาลัยได้อย่างเต็มที่ กรรมการบางคนเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยหลายแห่งในเวลาเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ต่อกิจการของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ โดยไม่คำนึงถึงประสิทธิภาพในการบริหารงาน ตัวอย่างเช่น ในสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงประกอบไปด้วย อธิบดีกรมตำรวจ ประธานศาลฎีกา รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย อธิการบดีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิในหลาย ๆ มหาวิทยาลัย และบางคนก็มีตำแหน่งอื่น ๆ อยู่แล้วเกินกว่า 5 ตำแหน่งขึ้นไป ตำแหน่งเหล่านี้เป็นตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบสูงอยู่แล้ว จึงไม่มีเวลาที่จะอุทิศให้แก่มหาวิทยาลัยรามคำแหงอย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยซ้ำอีกครั้งหนึ่งในมหาวิทยาลัยรามคำแหงแห่งนี้ ในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก ๆ ซึ่งจะได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ผลการวิจัยเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เนื่องจากค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ และจุดปะทะสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสนับสนุนการบริหารงานตามสถานการณ์

2. ควรมีการวิจัยซ้ำในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ และเปรียบเทียบน้ำหนักขององค์ประกอบต่าง ๆ จุดปะทะสัมพันธ์ที่เป็นแหล่งอำนาจสูง เพื่อกำหนดลักษณะเฉพาะ

อันเป็นเอกลักษณ์ของภูมิศาสตร์ อำนาจในการบริหารอุดมศึกษาในประเทศไทย

3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจในหน่วยงานต่าง ๆ ค่าย

4. ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาประเภทต่าง ๆ ว่ามีลักษณะการกระจายและรวมอำนาจอย่างไร เหมือนกันและต่างกันในด้านใค้บ้าง

5. ควรมีการวิจัยในเรื่องนี้ ในสถาบันการศึกษาระดับอื่น ๆ ค่าย เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ฯลฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย